

# Quan els mestres guanyaven 900 pessetes

Una trucada, un cop de telèfon. Una demanda, una petició de l'amic. Un dubte per part d'ell. «Suposo que diràs que no.» Una resposta molt poc pensada. «Ah, sí; compta-hi, em fa il·lusió.» Un to de sorpresa. «Què esperaves? Que et diria que no? Doncs no. Sí que ho faré. I per quan s'ha de tenir? Per a finals de juny? Bé, ho intentaré.» Juny! El mes pitjor per a un ensenyant que també està aprenent! «Compta-hi! Tots bé, oi?» Comentari sobre la incidència en la factura del telèfon que té el fet que els fills emancipats visquin lluny o a prop de la casa pairal. «Et passaré el que escrigui i farem una cervesa!»

Un cop acabada la conversa, resta un compromís clar: he de fer un escrit de *set o vuit folis*. La demanda concreta d'una manera difusa (!?) el tema: l'ensenyament al Poblenou als anys seixanta i setanta.

Passades unes quantes hores, quan em vaig fent la imatge mental del text que m'he compromès a escriure, em pregunto què en sé del tema i em confesso a mi mateix que no en sé res. Considerant-ho des de qualsevol aspecte mínimament objectiu, no sé res de la situació que vivia l'ensenyament del Poblenou en aquella època. Si, per no saber, no sabia ni quina relació tenia jo amb l'ensenyament! Si amb prou feines entrellucava què era ensenyar i com es podia fer això d'entrar en una classe i sortir-ne indemne!

No, no puc parlar de la situació de l'ensenyament al Poblenou ni a cap lloc. He de desestimar la possibilitat de col·laborar? He de trencar el compromís? Potser no. Perquè sí que puc parlar, escriure, d'una cosa que sí que sé: com vaig viure jo la situació de l'ensenyament al Poblenou. Bé, això ja és una altra cosa. Som-hi!

El meu primer contacte amb l'ensenyament del Poblenou va produir-se el dissabte 1 de setembre del 1962, quan jo feia molt poc que havia descobert la meua «vocació» pel magis-

teri. (Per què les carreres més mal pagades i més poc considerades socialment són les que es revesteixen de l'aurèola de la «vocació», de tenir «vocació» per exercir-les?) Havia arribat on estudiava magisteri una petició per cobrir una plaça de mestre en una acadèmia, ara desapareguda. Jo no tenia el títol, però això en aquells temps que corrien no era problema: hi havia feina per a tothom!

Quan em van passar la demanda a mi (abans hi havia d'anar un altre estudiant però finalment va fer-se enrere), no vaig saber situar el barri: Poblenou? Només havia sentit parlar del Poble Sec, jo! «Sí, home; agafes l'efapè a la plaça Catalunya i demanes al conductor que et digui quan haureu arribat al carrer Granada. L'autobús para al costat d'un quiosc, quasi a la cantonada amb Pallars, que és on has d'anar.»

Vaig parlar amb la directora, que em va rebre al despatx de l'acadèmia, que era un segon pis d'un edifici del carrer Pallars, davant d'una fàbrica de botons, si no recordo malament.

La conversa no la recordo més que vagament. Em devia preguntar més coses, però només recordo que em va preguntar si tenia bona lletra. Li ho vaig poder assegurar: havia tret un sobresaliente en cal·ligrafia. (A cada curs del magisteri aquell que es feia a la Normal (?) de la Rambla de Catalunya —ara l'edifici és un banc, anava a dir estranger, però ja sabem que el capital no té pàtria—, havies d'omplir uns vint quaderns de cal·ligrafia, perquè un mestre havia de tenir bona lletra!). L'altra cosa que recordo va ser el sou: nou-centes pessetes al mes per treballar els matins. Em va semblar perfecte! (I com que jo era dels que havia de donar els diners a casa, el meu primer sou se'n va anar al Vallès, o aquesta va ser la intenció dels meus pares quan el van lliurar a la ràdio, al programa d'un locutor anomenat Joaquín Soler Serrano.)

## L'acadèmia per dins

Com era l'única acadèmia que vaig conèixer per dins? He de parlar-ne perquè és l'únic que sé i que s'ajusta a la demanda que em va fer per telèfon l'amic!

Ja he dit que era un pis d'un immoble on no podia notar que hi havia una escola si no fos perquè sota la finestra de la classe gran, i també als costats dret i esquerre, hi havia marques de guix deixades per l'esborrador quan algun alumne o alumna l'espolsava picant contra la paret, exterior, és clar!

Abans he esmentat la «classe gran». També hi havia la mitjana i la petita. Era tota l'estructura de l'escola: una classe per als més petits, una altra per als mitjans que aprenien a llegir i escriure —ara serien alumnes de primer, segon i tercer de primària— i una classe per als més grans, de quart en endavant, amb dos alumnes que feien un curs de comerç, si no recordo malament. Era el parvulari i la primària que provenien de l'època més fosca del franquisme (hi van haver èpoques franquistes menys fosques? Oi que no?), quan encara el senyor Villar Palasí no havia ni pensat, suposo, la reforma del 1970, l'educació general bàsica, la famosa EGB!

Tal com em vaig explicant, vaig deixant entendre que la part física, externa, del col·legi-acadèmia en qüestió no era res que s'assemblés a la dels actuals. Suposo que les altres acadèmies del barri havien de ser més o menys iguals, si jutgem pel seu aspecte extern. Jo crec, això no obstant, que aquesta devia ser de les més petites. També hi havia, és clar, les escoles nacionals.

Qui exercia de mestre? Normalment la persona que tenia el títol de propietat també tenia el de mestre o mestra. Amb això ja n'hi havia prou. Hi havia molts nens i nenes i l'escola pública no podia absorbir-los a tots. Per tant, muntar una escola era relativament fàcil.



Nens amb bata de ratlles. Era i encara és l'uniforme de moltes escoles

El meu cas era exactament aquest: la directora era la propietària i la que posseïa el títol de mestra, jo era estudiant de magisteri i la senyoreta de la classe petita era una nena, encara que aleshores no m'ho va semblar.

Els alumnes treballaven amb una enciclopèdia (la Dalmau, potser?), d'on trèiem tots els continguts que s'havien d'aprendre i els exercicis que havien de fer.

Una excepció en l'escola on jo treballava: teníem dos llibres molt bonics i molt bons, *El pájaro de nieve*, de Carola Soler —si no m'equivoco—, i *Pueblos y leyendas*, d'Herminio Al-mendros. Amb ells vaig tenir el pri-

mer contacte amb versos de García Lorca i vaig llegir narracions que no fossin les que exaltaven «*el espíritu nacional*» que a tots ens havia d'impregnar. Quantes tardes llegint col·lectivament aquests textos, comentant-los, triant els alumnes quin volien llegir, quin els agradava més: *Verde, que te quiero verde*, *Arbolé, arbolé* o *Ésviatogor y los bogatires*.

### **Castellà a les llibretes, català a les converses**

Com ja podeu suposar, tot el material escrit era en castellà, tant el que esta-

va publicat com el que havien de fer servir els alumnes en les seves llibretes. Tant de bo algun defensor actual del bilingüisme hagués insinuat la més petita protesta. Potser va ser culpa meva, però en aquells moments jo no vaig sentir a ningú.

Això sí, la llengua vehicular va ser sempre el català. L'alumnat era del barri i tothom el parlava. Es feia servir en totes les coses quotidianes, en els contactes amb la parròquia a la qual pertanyíem, en el contacte amb les famílies i en les «reunions de claustre».

D'altra banda, també cal dir que teníem barrejats nens i nenes d'amagatots a les classes i que, com fins molts

## LA ENSEÑANZA EN PUEBLO NUEVO



Consideremos Pueblo Nuevo el Barrio comprendido entre las calles Pedro IV, Maresma, Paseo de Carlos I y la playa.

Número de habitantes: 77.568

Población en edad escolar obligatoria (entre 6 y 14 años): 11.000

La población de Pueblo Nuevo corresponde al 4,4 por ciento de la población total de Barcelona y al 46 por ciento de la del distrito.

PLAZAS ESCOLARES QUE NECESITAMOS: 11.000

PLAZAS ESCOLARES DE LAS QUE DISPONEMOS				
Tipo de enseñanzas	Iglesia	Privada	Estatal	TOTAL
Primaria	942	3.185	4.423	8.550
Media	306	400	649	1.355 *
TOTALES	1.248	3.585	5.072	9.905

\* Estas 1.355 plazas —que ahora ocupan niños de 6 a 14 años— están pasando a enseñanza de 14 a 17 años, lo cual agrava el problema.

DIFERENCIA QUE SE OBSERVA ENTRE LAS 9.905 PLAZAS DISPONIBLES Y LAS 11.000 QUE SE NECESITAN ES DE 1.095

Però hay que tener en cuenta, además, las ESCUELAS QUE TIENEN MAS PLAZAS QUE LAS QUE DEBIERAN TENER. Entonces, la falta de plazas escolares aumenta.

DEMANDA TOTAL DE PLAZAS.....11.000	- PLAZAS QUE NO EXISTEN..... 1.095
	- PLAZAS QUE FALTAN POR HABER MAS NIÑOS DE LOS QUE CORRESPONDEN POR AULA..... 3.618
	- PLAZAS QUE DESAPARECEN PARA DEDICARSE A ALUMNOS MAYORES DE 14 años..... 1.355

TOTAL DE PLAZAS QUE EN REALIDAD HACEN FALTA 6.068  
(Lo que representa un 55% respecto a las necesidades del Barrio)

UNO DE CADA DOS NIÑOS NO VA A LA ESCUELA O VA A UNA ESCUELA QUE ESTA MAS LLENA DE LO NORMAL

El document de 1972, on l'Associació de Veïns del Poblenou va començar a reivindicar Wad-ras

anys més tard, els havíem de separar si venia l'inspector o inspectora de torn, funcionari amb el qual no em corresponia mantenir-hi contacte, però que sé de bona tinta que venia només a controlar i a imposar la normativa vigent.

Suposo que aquesta era la situació de les acadèmies que hi havia al barri en aquells moments. L'escola nacional devia ser diferent: el castellà hi devia imperar pertot. Però altres acadèmies devien actuar com nosaltres ho fèiem, no devíem ser els únics.

El que no sé si tenien els altres era

una mena de ciclostil d'alcohol amb el qual reproduïem treballs dels alumnes o bé elaboràvem material complementari a la citada enciclopèdia. Era la presència de Freinet en l'escola, encara que jo no en tingués consciència; ja podeu suposar que, a la Normal, Freinet i les seves propostes eren considerades molt perilloses i van fer tot el possible i l'impossible perquè no les aprenguéssim.

Em vénen a la memòria molts records d'aquells temps: la mort del papa Joan XXIII i els dies de festa que es van decretar com a senyal de dol, la

Guerra dels Sis Dies i les explicacions i els comentaris fets amb els alumnes, la preparació de la primera comunió amb el vicari de la parròquia de Sant Pançraç muntant a l'interior de l'església un joc de bufar espelmes en què el que feia de dimoni intentava apagar l'espelma dels nens i les nenes (era la metàfora de l'acció de pecar), i els nens i les nenes havien d'anar corrents a tornar-la a encendre per estar altra vegada en gràcia de Déu (era la metàfora de la confessió)...

Aquesta era la situació de l'ensenyament al Poblenou dels seixanta? No ho sé. No sé fins a quin punt es pot fer extensiu a tot el barri el que passava a l'acadèmia on vaig tenir la sort d'anar a parar.

Allí vaig aprendre a entrar a una classe i estimar els meus alumnes, vaig aprendre a controlar el grup-classe sense haver de castigar contínuament, vaig aprendre a parlar amb ells per solucionar els problemes que havien sorgit, vaig aprendre a ajudar-los a treballar, tot sota el mestratge de la directora del col·legi.

I no ha estat fins fa poc que he sentit a parlar de competències socials, d'atenció a la diversitat o d'intel·ligència emocional. I, quan ho he anat sentint, he pensat que jo he tingut la sort d'haver treballat així des de fa ja molts anys.

Jo no sé com vaig col·laborar en l'ensenyament del Poblenou dels seixanta, no tinc consciència del que vaig poder aportar. En canvi, cada cop se'm dibuixa més clarament tot el que jo hi vaig aprendre, tota la formació que hi vaig rebre, de la qual continuo vivint com si d'una herència inexhaurable es tractés.

Si combinem tot això amb el fet d'enamorar-me i casar-me amb una poblenovina, amb el fet de descobrir uns amics amb qui compartir hores i hores d'esforços, creences i dubtes, amb el fet de descobrir un barri i una vida de barri que jo no havia experimentat fins aquell moment... Si combinem tot això es pot entendre que no

sàpiga res de la situació objectiva de l'ensenyament al Poblenou dels seixanta, però que, en canvi, hagi estat per a mi com un despertar a la vida en els vessants personal i professional.

Cap a finals dels seixanta vaig deixar l'acadèmia per anar a treballar a una escola de l'Hospitalet, que va resultar ser l'altra cara de la moneda: espais immensos, tant a les aules com als patis i a les pistes esportives però sense gens ni mica de l'esperit que impregnava el meu primer lloc de treball. L'escola, que tenia i té encara nom de vent, em va empènyer lluny: vaig acabar el curs com vaig poder i me'n vaig anar.

## Els inicis d'una escola amb nom de muntanya

Però el contacte amb el Poblenou no va acabar. Amb gent del barri i amb d'altres de fora, com jo, vàrem engegar un projecte per impulsar una escola amb nom de muntanya vinculada a una cooperativa d'habitatges. Es tractava, si no recordo malament, d'una escola que ja funcionava però a la qual calia donar un tomb important. La proposta consistia a formar un equip i reorientar l'escola.

Aquest projecte —aleshores no ho sabíem— va ser paradigmàtic del que es va anar produint durant els setanta: interès generalitzat per part de pares i de professionals de l'ensenyament per oferir escoles que fossin una alternativa clara a l'escola franquista. Escoles organitzades al voltant d'un equip de mestres i un grup més o menys consolidat de pares, que fonamentessin l'acció educativa en els principis de l'escola activa, que s'apartés de la línia de l'escola-negoci i es presentés com escola sense afany de lucre, en la qual es treballés en equip, d'igual a igual. Els mestres, en aquell moment molt sensibles als nous aires de llibertat que es començaven a entreveure, ens vàrem apuntar amb

molta il·lusió a la proposta que arribava i que parlava de llibertat, d'educació de ciutadans sota els principis democràtics, de laïcitat, d'organització assembleària, de treball en equip, de coeducació, d'escola activa, de Freinet i de qualsevol altre mètode que ens hagués estat amagat per la descultura regnant, d'escola catalana on les relacions entre alumnes i mestres fos humana.

Els pares sensibilitzats, d'altra banda, buscaven també una escola per als seus fills i les seves filles que s'apartés de la negror de l'escola nacional i que no tingués l'estigma de l'escola religiosa, suposo que molt vista per tothom com massa propera a l'oficial. Buscaven una escola catalana, que actués sota principis democràtics i que eduqués els seus fills d'una manera diferent a com ho feia l'altra escola. Eren famílies que estaven disposades a pagar el cost del projecte; per tant, amb certes possibilitats econòmiques. Això va comportar que, en general, els equips de mestres estiguessin molt més a l'esquerra que els grups de pares amb qui s'havien unit per tirar endavant una escola concreta.

Així van néixer Costa i Llobera i Talita, uns quants anys abans, i després Heura, Ton i Guida, Arrel, Àngels Garriga, Lavínia i un llarg etcètera.

Tota aquesta força creadora es podia haver concretat en el projecte de què abans parlava, però no va ser així. Si no m'equivoco, el Poblenou no va participar en tota aquesta allau creativa: el projecte es va frustrar a mitjan juny de 1970, en què es va celebrar la reunió entre els responsables de l'equip de mestres que durien a terme el projecte i els representants de la propietat de l'escola. No recordo si la reunió tenia un sol punt en l'ordre del dia o bé més; jo diria que la proposta que nosaltres havíem de fer arribar era un dels punts de la reunió. Se'ns va dir que no podien acceptar el nostre projecte perquè estàvem massa decantats cap a les postures que sobre

l'escola defensava una tal Marta, persona molt vinculada a Rosa Sensat. Deia que no devia ser l'únic punt de l'ordre del dia, perquè recordo que ens vàrem aixecar i ells es van quedar units perquè devien tenir altres assumptes per resoldre. Tot va acabar en no-res.

En record i memòria de totes les persones que formaven part del projecte (Eulàlia Rubiño, Hermínia Villà, Rosina Camargo, Jordi Maduell, Josep Miramunt, Jaume Carbonell, Carme Almar, Enriqueta —de qui no recordo el cognom— i Albert Solà) reproduïxo a continuació l'acta de la reunió celebrada per tots nosaltres un llunyà 5 de juny de 1970.

Dos anys més tard, el nucli promotor de l'Associació de Veïns del Poblenou va encarregar-me un informe sobre la situació de l'ensenyament al barri, que vam il·lustrar amb un dibuix d'en Cesc. Deixaven ben clar que ens mancaven places escolars, que xifràvem en 6.068. Era l'espurna per començar a reivindicar l'institut de Wad-ras, que després, quan el vam tenir —jo ja no era al barri— es va dir Icària.

I com que a partir d'aquest moment ja no vaig tenir cap més contacte amb l'ensenyament del nostre barri, acabo aquest escrit.

ALBERT SOLÀ